

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy íven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr, az osztrák-magyar birodalmon kívüli országokba egy évre 7 frt; — egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr, bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. — intézendők.

A református egyház eredetének alapja. *)

Sokféle uton és dialektikai művészettel megkísérelték a nyugat három egyháza közti különbséget egy főtételből, egy utólsó elvből levezetni. Ez egyházak mindegyikénél — jegyzék meg — bebizonyítható egy külön elv vagy főtétel, a melyből minden egyéb különbözőség származott. Azonban a fáradozás, különösen a lutheri és református egyház közti különbséget tekintve, hasztalannak bizonyult. Sem Schweizer, sem Schneckeburger, sem Baur, sem Güder nem találták meg itt a bölcsesség kövét. Mert egy egyház előállításával és fejlődésével szemben egész másképp van a dolog, mint egy bölcsészeti rendszer kiképződését illetőleg. „Krisztus egyháza vagy gyülekezete“, mint az 1528-iki berni zsinat első thesise találólag mondja — „isten igéjéből született“, a mint hogy ez az egyház minden egyes tagjára nézve is áll; nem emberi önkényből állott az elő, nem önmagától nyerte lételet, hanem az igazság szava szülte az egyházat. (Jak. 1, 18.) Ez egyház egy apostolának vagy pásztorának szeme előtt nem lebegett egy fő alaptétel vagy kigondolt elv, annál kevésbé volt ez az eset az első reformátoroknál. Hogy ezt megérthessük, vessünk egy pillantást azon egyház fejlődésére, melyből református egyházunk létrejött.

Mennél hivebben ragaszkodtak a gyülekezetek a szent íráshoz s szívák abból az életerőt, annál tisztább

*) A bécsi kitűnő hittanár e nyomós és tájékozó cikke a Thelemann és Stähelin szerkesztette „Evangelisch-reformirte Kirchenzeitung“ régibb évfolyamában jelent meg név aláírás nélkül; most azt a szerző engedelmével, egyik buzgó tanítványa Erdős József fordításában közöljük a magyar olvasókkal. Nálunk, hol a református névvel és elvekkel még felavatott egyháziak is oly könnyen s kiméltlenül bánnak el, igen jó, ha foglalkozunk szeretett egyházunk eredetével és alapjával, kivált oly hőhitű szakember — mint a tudós szerző tanulmánya nyomán. Legyünk hivek a XVI. századi dicső reformatio öröklő elveihez, csontok azok és ércz izmok magyar egyházunk számára is, mik nélkül szétmállható puhánynya lágyulunk el.

Szerkesztő.

volt alakjuk is. E tisztaság viszonylag legnagyobb volt az apostolok korában. De már ekkor megkezdődtek az egyenetlenségek és viszályok. Így 1. Kor. 1, 12-ben panaszkodik Pál apostol azokra, kik magokat különböző nagy nevek szerint szeretik nevezni. A galatákhöz irt levélben szintén viszályokat kell elintéznie. A kolossebeliekhez és zsidókhoz irt levelekben küzd az apostol a zsidós tanítók ellen. Épen így küzdött Jakab és Judás a tévtanítók ellen. Gonoszabbá vált a dolog az apostolok halála után, midőn a tévtanítók annál hatalmasabban léptek elő, mennél inkább felszabadult a keresztyén nép külsőleg a pogány üldözések nyomása alól. Hol az Ur egy templomot épített, ott épített a mellé a sátán magának egy kápolnát.

Az ősegyházi atyák az ujdun előállított tévtanítók ellenében igen gyakran használtak oly fegyvereket, melyek a bölcsészettől voltak kölcsönözve, természetesen azon jó célból, hogy az igazságot diadalra emeljék s Istennek tiszteletét az eretnekek elleni harcban megmentésük. Sok igazságot nem merészeltek ők egyenesen kimondani; így például az emberi teljes tehetetlenség bevallása által nem akarták a velök vitázó bölcsészek gunyosolyát magokra vonni. Csapodárkodtak a szabad akarattal, hogy magoknak kapcsoló pontot nyerjenek az emberek-nél. Így ad majorem Dei gloriam sok oda nem tartozót irtak. Az egyház, a nélkül, hogy az eszközökre sokat ügyelt volna, törekedett magát áttörni, a mint tudta; azonban minél győzelmesebben lépett elő harcából, annál inkább támaszkodott saját erejére. Ehhez járult az is, hogy az eretnekekkel való harcban vigyázatlanságból és engedékenységből kapott sebek legtöbbször csak felületesen hegedtek be s magok után roszt anyagot hagytak, mely az organismuson rágódott s azt eltorzította. Aztán az egyház engedelmények által jogot adott az eretnekeknek, hogy benne megmaradjanak; sőt elutasítva az egyházból, az eretnekek megtarták házi jogukat. Ujlag kidobva az elő ajtón, belopództak a hátsó ajtón ismét. Így dult Pelagius tana, melynek számára Róma semipelagianismusa által egy hátsó ajtó tárva volt, tőle a római egyház egészen meg lett fer-

töztetve, bár elátkozta azt. Az elátkozott Pelagius győzött a szentnek nevezett Ágoston felett.

A jeles oecumenicus conciliumok is csak a legszükségesebb határköveket tették le az igen gonosz eretnek-ségek ellen s elég emberileg jártak el. A császár lelke és nem a szent lélek, csodákat mivelt. E conciliumok sem birták az egyházat új utakra terelni, mint a reformatio tevé. A külső egyház, mint hajdan Izrael, a mint uralomra jutott, elébbvalónak tartotta, hogy emberi tételekre támaszkodjék. Közép- és súlypontját, mely a szent írásban volt, mind inkább-inkább félreismerte; mankókat és ismét mankókat keresgéltek, hogy a bibliai igazságok érezhető fogytát pótolják. Az élő Krisztus helyett látható főket törekedtek felállítani, az egyedüli közbenjáró és szószóló Krisztus helyett felállítottak más közvetítő személyeket Isten és az emberek közt, ugymint a szenteket. Jézus Krisztus vééréhez, a melyben egyedül van igazságunk Isten előtt, mely egyedül mossa le bűneinket, mindenféle más tisztító eszközöket csatoltak, így például Nagy Gergely óta a tisztítótüzet mind azzal együtt, mi annak következménye. A cultus elnyomta a colendust. És ez irányban haladt a dolog előre, mignem a római egyház kész volt s a pusztulás iszonya a szent városon vala. Midőn pedig az egyház meggazdagodott, mindinkább tünekezett és enyészett az írás a keresztyének szívéből s emlékezetéből; az egyházban való tisztelet helyét meg kellett osztani a hagyományyal, az apostolok ugynevezett szájbeszédével, mely hazugságokból s némi igazságból szövetett. Az illegitim legitimé vált. A pharisáismus trónra emeltetett; Krisztusnak, a mindenütt jelenvalónak egy helytartója lett s ment ez így a nevezetes mondat szerint: „Krisztus mindenütt van, csak ott nincs, hol helytartója van.“ Az egyedüli fő nyert maga mellé egy második főt. Az egyház életvére nem folyt alá többé az élő tagokon keresztül az egyedüli főből, Krisztusból, hanem a Rómában helyetteskedő főből folyt tisztátalan, megméltelyezett vér az elidegenített egyház bénult tagjain át. Látszat lépett az igazság helyére, hazug traditio foglalta el az Isten beszéde által közvetített hagyomány helyét. Az egyház holt csontokkal teljes mezővé lett. Ily körülmény állott be, mivel az egyház oda hagyta Isten beszédét. Csak egy út volt még hátra, melyen az ige megújulásra számíthatott. Ez abban állott, hogy az egyház a maga közép- és súlypontját ismét a sz. írásban keresse. E központ érdekében már a reformatio előtt számos mozgalom fordult elő. A valdensek, Wikleff és Huss voltak a reformatio uttorói. Különösen a kegyes, hős bátorságu hithős Huss által tört elő az isteni ige Csehországban s világolt a legtávolabbi messzeségbe. Ő adta meg az első lökést új társaságok alakulására, melyek többé kevésbé felszabadíták magokat Róma alól s innen fejlődött ki a cseh hittestvérek csodálatra

méltó fegyelme, mely Luther irigyletét s Kálvin dicséretét költé fel. E tiszta, derült hajnalpirt dicső nap követte. Az emberi vélemények omladéka alá oly mélyen elásott sz. írás ismét feltaláltatott. És mint egykor az ujjlag feltalált törvénykönyv (2. Krón. 34, 15. kk.), úgy jutott most az Ur igéje a királyokhoz és prófétákhoz Isten országában. Egy ily király és próféta volt Luther, másik Zwingli, harmadik Kálvin.

És mint Józsiás megszakgatá ruháit az isteni szó hallatára, akképen szakgaták meg Istennek e fiai szívéket s elkezdtek az ige szerint tanítani s élni. Hozzájuk csatlakoztak előbb egyesek, aztán egész gyülekezetek és országok. Nekik is a sz. íráshoz kellett visszatérni, másképen nem volt üdv számokra. Történelmi bizonyosság szerint tehát a protestántizmusnak, főleg ref. egyházunknak egyedüli elve az Isten igéje; a ref. egyházé az érdem, hogy ez elv mellett mindenképpen kitartóan megmaradt.

Sokképen akartak a reformációra nézve kettős elvet — alakít és anyagít — bebizonyítani. Ez azonban teljességgel abstract, a történelem által nem igazolt elkülönítés. Ugyan hol gyuladt fel a megigazulásról való dogma, ha nem a szent írásban? Luther olvasta Pál leveleit az erfurti zárdában s e mondat: „Az igaz hitében él“ folyvást kísérte őt római utjában. Már 1517-ben írta Luther a lissai préposthoz: „Arra nézve, hogy hithez jussunk, legfontosabb dolog éjjel nappal az evangeliummal foglalkozni; ez által születünk Istentől; mint Istentől születtek nem vétkezünk s mint ilyenek, a győzelmet vidáman élvezzük.“ — (V. ö. Val. Löscher, Reform. Acten, I. kötet 231 l.)

Zwingli az evangyéliom lényegét és főtartalmát nem tanulta Luthertől, kit ujjabban az új vallásos nézet feltalálója gyanánt akarnak tisztelni; hanem ő a keresztyén tan lényegét a János evangyéliomának olvasása s Pál apostol görög leveleinek szorgalmas tanulmányozása által sajátította el, a miket ő már 1516-ban lemásolt.

Ez által Zwinglinél, mielőtt még Lutherről hallott volna, egész önállóan képződött a hitalap, melyet ő aztán a római garázdaság ellenében dicsőségesen érvényre emelt. Tehát mindkét reformátorral úgy történt a dolog, mint a prófétákkal s általában Isten ős népével. Midőn az írás ismét érvényt nyert az országban s midőn Krisztus az ő szava és lelke által megdicsőített, azonnal új élet sarjadzott, mely elől az álistentisztelet és hitetlenség homályának enyészni kellett.

Ha mindkét reformátort összehasonlítjuk, érdemeiket így határozzuk meg: Lutheré a nagy érdem, hogy ő erővel felövedzve felülről, a traditio és cselekedetek általi szentség óriásával szembe szállott, s a hatalmas Góliáthot, mint első, halálosan megsebezte. Neki engedte Isten, hogy az első nagy nyilat az ő hagyomány-egyházba belője, a mi nem egy ugynevezett materialprincipium érvényesítése,

— ha azt még hitből megigazulásnak nevezzük is — hanem egyedül a sz. irás kiemelése által történt. Luther nem talált fel új jelszót, sem új vallási nézetet; sokkal inkább, a porba temetett sz. irást felemelte, annak ígét szívvvel hitte, szájjal vallotta, szóval, ő kötelességét becsülettel teljesíté s a sz. irás minden népnek hozzáférhetővé tétetett az ő fordítása és magyarázása által. Erélyes irásbuvárlat, nem pedig egy felsőbb tantétel követése által képződött a hitösszeség, mely aztán symbolice megállapítva lön. Egy jelességgel azonban birt e reformátor némethoni küzdőtársai és követői fölött, azzal tudniillik, hogy ő benső szükséggel s megfélemlült lelkiismerettel, minden idő szenteihez hasonlólag búvárolta a sz. irást, és most segítettve nagy lelki adományai s ösztönöztetve a kor kiáltó szüksége által, az igazság nagy teljességét a sz. irás bányájából napfényre hozta.

(Vége következik.)

Dr. Böhl Ede.

KÖNYVISMERTETÉS.

Fairnbairn lelkipásztorkodástana.

(8-ik közlés.)

IV. Kátétanítás. Hajdan egyetemes szokás volt Skóciában (ma csak némely félre eső vidéki helyeken), hogy lelkész évről-évre, helyről-helyre különös meetingeket tartott, melyeken gyülekezete tagjait, nemre és korra való tekintet nélkül, sorra vizsgálta a kátéból. Ennek természetesen meg voltak a maga jó oldalai, de e szokás a haladó korban nem tarthatta fenn magát sok mindennemű ok miatt. E helyett divatba jöttek a vasárnapi iskolák s az ugynev. bibliai osztályok (Bible-classes.) Mivel ezek közönségesen a lelkész felügyelete alá vannak helyezve, alkalma nyilik itt az ifjuság vallásos állapotát megismerni, haladásán működni s így nem lehet sajnálni, hogy a régi katechizálási mód ez új rendszer által helyettesített. A vasárnapi iskolák az egészen ifju nemzedék számára vannak, a felnőtteknél követik azokat a bibliai osztályok. Meg van ezeknek azon haszna is, hogy a gyülekezet több tagja is, tehetségéhez képest, lelkész munkatársává lesz az evangyeliom magvainak elvetésében. A lelkész mindenestre tartsa kezét az ekén, főleg vidéken, hol oly nehéz alkalmas tanítókat nyerni az iskolákba. Évnegyedenként, vagy félévénként tarson vizsgákat lelkész e vasárnapi iskolákban a gyülekezet előtt s ez által teljesen kárpótolva lesz, hogy a régi szokás veszendőbe ment. (Az urasztalához először járulók 16—18 éves fiukat és leányokat szintén lelkész készíti elő; e munkáról azonban szerző nem tesz itt említést.)

V. Betegek, földhöz sujtottak s haldoklók látogatása. E kötelesség egyike a legfontosabb lelkipásztori kötelességeknek. Ennek elhanyagolása bénítólag hat a többi lelkészi szolgálatok jó eredményére is. Ki e kötelesség teljesítésétől vonakodik, annál hiányzik — így fogja fel azt a ker. nép — a gyöngédség s hivatása leglényegesebb jellemző vonása. A betegség elragadásától való félelem sem mentség, mert hisz ez — s talán épen az, melyet leginkább kerülünk, — bárhol is feltalálhat bennünket. Lehetséges azonban, hogy munkánk minden buzgóság daczára is siker nélkül marad. Vannak emberek, kik betegágyban szívesen közelednek a vallás oltárához, s azt hiszik, hogy ilyenkor néhány vigasztaló szó a lelkész szájából, vagy imája, teljes elégtételt szerez az elhanyagolt múltért. Ily emberek aztán felgyógyulás esetén könnyen visszaes-

nek előbbi életmódjukba, ha lelkész nem igyekszik, hogy látogatását valóban kegyelem és áldás forrásává tegye. Nem szivesség, de valódi kegyetlenség lenne oly emberekkel szemben, kiknek élete általában sok hiányt mutat fel, meg nem érinteni a lelki sebet s úgy hozni aztán azt érintkezésbe az evangyeliom igazi, gyógyító balzsamával. Ünnepeles dolog az, ha lelkész olyanokkal érintkezik, kik már a halál árnyékában vannak. „Két osztály van — idéz Fairbairn, melyekre lelkésznek különös gondot kell fordítania; azok, melyek elsőnek és utolsóknak nevezhetők: a gyermekek és haldoklók. Az első, mert ezekben várhatja az áldás legnagyobb kiadását munkájára; az utolsó, mert oly kevés idő marad fenn a lelkészi működés részükre való kiszolgáltatására.“ Ez utóbbiak esetében a „most vagy soha“ érvényes. Igaz, hogy a valódi megtérés ritka eset a halálos ágyon, de mégis megtörténik olykor s már ez is felhívja lelkészt e kötelessége lelkiismeretes teljesítésére. Ne képzelje, hogy célt ér azzal, ha sok kegyes dolgot beszél, hiszen a szenvedő sokszor nem is követheti beszédét testi gyöngeség miatt; többet ér valamely rövid, de komoly, gondolatteljes s az illető szellemi tehetségeihez alkalmazott beszéd. Egyes szentirati vers, vagy rövid szakasz magában, vagy röviden megmagyarázva, többet tehet, mint egy egész halmaz szó. Ismerje meg a sziv elősör magát s aztán élő hit által ragadja meg Isten ígét: ez a fődolog. Könnyebb az eljárás hívő keresztyénekkal szemben. Más eset ismét az, midőn oly egyénnel van lelkésznek dolga, kik a kísértés órájában elvesztik az Idvezítőben való hitüket. Ezeknél a hitet erősíteni a főfeladat. De épen itt láthatja be legkönnyebben lelkész saját gyengeségét s hogy mily keveset használhat még Isten ígéje is. Komoly, imádkozó megfontolás s különös előkészület a leghatályosabb mód bejutni a gondolkodás és érzelem belső forrásaihoz; azok teszik lelkészt valódi lelki orvosná. Isten ígéje a fegyvertár, hova főként lelkész folyamodhatik segélyért, bármennyire hasznára legyenek különben más emberi eszközök is. Megemlítendő még, hogy betegség és csapás idején jó alkalom nyilik az illető család többi tagjaihoz is néhány komoly szót intézni. Többek közt itt van alkalom felemlíteni azt is, hogy nem annyira a halálos ágyon mutatott külső körülmények, mint inkább az egész életfolyam, a hit valódisága, a szeretet őszintesége az, mi döntő befolyással van mindenkinek végsorsára.

VII. fejezet. Közima és más áhítatossági szolgálatok.

Hol a liturgiai elem az istenitisztelet főrészt képezi, kicsiny ott a lelkipásztor felelőssége és hatalma. Az anyag kéhez van adva, csak arra kell lelkésznek vigyáznia, hogy az egésznek kellő hangot és jellemet adjon. De még ez sem oly könnyű dolog, mint gondolni lehetne. Nem ily liturgiai szolgálatról akar azonban szerző beszélni, mert hisz annak a skót presbyteri istenitiszteletben nincs helye. Náluk sokkal nagyobb a felelősség, lelkészeik képességétől függ az isteni tiszteleten levők épülése, vigasztalása, vagy ezekben való fogyatkozásuk. Különösen a szentélyben felbocsátott könnyörgéseknél jó tekintetbe lelkész tehetsége, bár ennek gyakorlására a lelkészi szolgálat más ágai is nyújtanak alkalmat. A gyülekezet éneklését tegye lelkész figyelme folytonos tárgyává. Elmondja szerző e tekintetbeni véleményét folytonos tekintettel ugyan a sajátos skót állapotokra, de úgy, hogy utasításainak más viszonyok közt is hasznát lehet venni. A gyülekezeti éneklés mellett Isten magasztalása kifejezést talált egyes szentirati részletek-

ben is s még inkább a kegyelem trónja elé bocsátott közvetlen könyörgésekben. Itt jó lelkész állása legkomolyabban tekintetbe; ekkor ő képviselője és közege a gyülekezetnek az éggel érintkezésben; nagy szabadalom, de egyszersmind nagy felelősség hárul itt reá. Sehol másutt nem szükségesebb, mint itt, hogy lelkész typicus keresztyén legyen; olyan, kinek szívében minden kegyes gondolat és érzelm lakozást találhat, mint otthonában s kellő időben és uton előjöhet Isten dicsőségére s egyháza épülésére. Roppant hiba volna ezt egyszerű dolognak tekinteni. Hisz épen a dolog e fontossága vezetett a liturgiákra s arra, hogy ma is kétségbevonhatatlanul őszinte és kegyes férfiak elibe teszik a liturgiák használatát a szabad könyörgésnek.

1. Legnagyobb tekintetbe jő itt lelkész egyénisége és képessége. Oly sok egyént képviselvén s annyi nevében állván Isten előtt, nyomja el azt, mi benne különösen egyéni, bár ez természetesen csak bizonyos határok közt lehetséges és szükséges. Azt említse föl, mi közös a hit és szeretet szíve előtt, ne pedig, mi csak néhány egyén saját tulajdona.

2. Fontos dolog az is, hogy lelkész nyilvános imájának természetes és illő módon adjon kifejezést. Pontosan és igazán sohasem lehet teljesen utánozni mások színezését és hangját. Arra kellene törekedni, mit egy példányszónokról mondtak: „ugy imádkozik ez ember, mintha a kegyelem trónjánál laknék.“ Nem kell gondolni, mintha itt valami művészi, stereotyp modorra volna szükség s teljesen más hangra, hanglejtésre, mint a közönséges beszédnél. Van rá példa, hogy valaki egyes sajátságokat eltulajdonít a nélkül, hogy ezzel észrevehetőleg veszélyeztetné a sikert, de bármilyen legyen is az a sajátság, hiba az, mint minden modorosság s legtöbb esetben pontos utánjárás azt bizonyítja, hogy többé vagy kevésbé káros az a lelkészi szolgálat sikerére nézve. Az illő hangot nem épen könnyű megtalálni s ha el van is találva, csak ugy használ, ha mint az életre ébredt szellem közege lép elő.

3. A közimánál nagy gond fordítandó a nyelvezetre, megfelelő és illő phraseologia használatára. Közönségesen oly arányban található ez fel, a mily arányban bírja lelkész a fentebb említett szellemet és modort. A szolgáló lelkész egy imádkozó testületet képvisel, igyekeznie kell azért, hogy eszméinek oly alakot és külsőt adjon, hogy mindenki könnyen megértse azokat s mint sajátját eltulajdonítsa. Mellőzhetetlen az egyszerűség, mert a pusztán vallásos érzelmeknél ugy találjuk, hogy a legegyszerűb kifejezés a legmagasztosabb. Imádságunk lehetőleg öltse fel a biblia hangját, mi ugyan nem azt teszi, hogy imádságunkat bibliai helyekből állítsuk össze. Ez nem szükséges és célhoz sem vezető. Majd apróbb hibákra, helytelen kifejezésekre figyelmeztet szerző, melyek imádkozás közben kerülendők.

4. Gondos előkészületet ajánl szerzőnk az isteni tisztelet ez áhitatossági részéhez. (Tudvalevőleg a skótok nem könyvből olvassák, de szabadon mondják imáikat.) Elő kell készülni, hogy már maga a szív illő hangulatba hozassék, továbbá más oldalról lelkész gondoskodjék előre gondolat anyagtól s az alkalomhoz illő kifejezésekről. Előre ki nem gondolt imádságok azon jellemet viselik magukon, melyet az előre ki nem gondolt egyházi beszédek. Az emlékezetbe hirtelen felötlő közhelyekből fognak azok állani s nem azon gondolatokat és érzelmeket adják vissza, melyek a szív rejtekéből buzognak föl. Tanácsosabb az imádságokat nem írni le, hanem teljesen átgondolni, bár a

gondolatmenetet s az ima különösebb tárgyait, kéréseit föl lehet jegyezni. Tanulmányozza lelkész a jobb ilynemű irodalmi példányokat s gyakorlás kedvéért maga is fogalmazzon magának saját használatára különös formákat.

5. A könyörgésre fordítandó időről s arról mondja még el szerző véleményét, hogy hányszor forduljon az elő egy isteni tisztelet alatt. E szakasz ismét a skót viszonyokra vonatkozik s mi itt nem akarjuk ismételni, mit másutt elmondtunk a skót istenitisztelet ezen részéről. Megróvja Fairbairn a hosszú, régebben husz perczig is tartott imádságokat s két imádságot ajánl a predikáció előtt. Részletes utasításokat adni nem lehet, fontolja meg lelképásztor komolyan, hogy mit lehet és kell tennie. Gondolja meg, hogy munkájának sikere attól függ, hogy mennyire önti saját lelkét imádságaiba s mennyire tudja ezek által felébreszteni gyülekezetében az áhitat szellemét. Igy érthető, hogy tanulatlan ugyan, de mélyen buzgó emberek gyakran tartósabb sikerrel működtek, mint azok, kiknek a legmagasabb képességek és tehetségek állottak munkájuknál rendelkezésre.

VIII. fejezet. Fegyelemszolgáltatás.

A fegyelemszolgáltatás a ker. egyház szükséges funkciói közé tartozik s a dolog természeténél fogva ezen funkció teljesítése épen lelkészre hárul, bár jól szervezett egyházakban másoknak is részesülniök kell vele a felelősségben és teherben. Kényes és nehéz része ez a lelkészi kötelességnek, mely alkalmas bajjal és zavarral teljesnek is fog feltűnni. Nehézzé teszi azt azon még valódi keresztyéneknél is elő jövő következtetés, hogy mig a lelkész egyházi beszédeiben az egészséges tanokat eltűrik, sőt meg is kívánják, nem tűrik el az egészséges fegyelemszolgáltatást. A honnan van aztán az, hogy sokak részéről nagy a kisértés ezt lanyháo, vagy részlegesen alkalmazni, sok esetben csak félig tenni meg, vagy teljesen elhagyni.

E tekintetben már a ker. egyház aránylag korai éveiben mutatkoztak a hanyatlás jelei. A különben oly jeles korinthusi egyházat szigoruan megróvja Pál azon hűtelenségeért, hogy nem zabolázza a tagjai közt felmerülő rendetlenséget és szabadoságot. S az ázsiai hét egyház közül mily kevés menekül meg hasonló feddéstől? Ily korai időben azonban kétségtelenül uralkodott általában a fegyelem, annak erélyes kiszolgáltatásában érezte az egyház virágzásának alapját. A legelső tekintélyek véleményét fejezi ki Cyprián, midőn a fegyelemről beszélvén, többek közt azt mondja, hogy az „az egyház biztosítéka,“ „a hit és remény támasza“, „minden szentírásban ugy parancsoltatik az, mint az egyház rendjére és tisztaságára szükséges dolog“, hasonlóképen midőn Augustinus ugy jelzi azt, mint „a vallás s az igazi kegyesség nevelőjét.“ Valóban azon kor uralkodó iránya az volt, hogy inkább túl nagy, mint túl kevés súlyt helyeztek a fegyelemszolgáltatásra s bizonyos tekintetben általa akarták elérni azt, mi csak kegyelem és igazság közvetlen működése által érhető el. Később, midőn az askétai elem befolyást nyert az egyházban, a fegyelem szentírási értelmében feledésbe ment s mig az askésis különböző nemeire lett alkalmazva a fegyelem név, az egyes egyház elleni bűnök polgári büntetésekkel lettek sújtva a Krisztus evangélioma igazi testvéries és szellemi fegyelme helyett.

A fegyelem jelentősége az egyházra nézve az, hogy az, a mennyire lehetséges, a szentírásban kifejezett felfogásával, hogy t. i. határain belül nem tűri el a rosztat, összhangzásba hozassék; az illetőkre nézve pedig az, hogy ezek saját állapotuk

tiszta ismeretére jussanak és bennük mintegy üdvös szégyenkezés támadjon az által, hogy a lelkész s a vele együtt működők állásának komolyabb, szellemiebb felfogására jutnak. Még a reformáció több egyházai sem jutottak azonban el ezen magas álláspontra. A polgári és egyházi törvénykezés összezavartatott s ez még ma is úgy van több államegyháznál. Baxter, a puritán hitész, panaszkodik, hogy az ő korában már mennyire leszállt a fegyelem szigorú kezelése, lelkészek voltak annak ellene, már pedig: „a fegyelem ellen lenni csaknem annyi, mint a lelkészet ellen lenni és ez ismét csaknem annyi, mint a Krisztus egyháza ellen lenni.“ Mire van másra az egyház, mint hogy tanuságául szolgáljon az igazságnak s közegül a krisztusi élet terjesztésére? Azon arányban lesz az azért hűtelen megbízatásához s téved a világra vonatkozó missiója tárgyában, a mennyiben romlottságot táplál határain belől s a hit megszentelt jelvényeit kiterjeszti azokra is, kik az életben gyalázzák annak szellemét. A fegyelemszolgáltatásnak államegyházban is lehet helye, de könnyebben megeshetik az az államtól elszakadt egyházakban. Általa felköltetik — s ez a nagy fontosságú dolog — a társadalom lelkiismerete, komolyabban fontolóra vétetik Isten igéjénél minden, a hit igaz követésével ellenkezésben lenni látszó dolog s azokról, legalább a komolyabb és gondolkozóbb emberek, helyesebb ítéletet alkotnak maguknak. Keresztyéni gondolkodásmódot és érzelmet terjeszteni el és tartani fen erősen, ez legyen a lelkipásztor első gondja. A szellemi felvilágosodás és meggyőződés s ilárd alapján állva működhetik aztán a fegyelemszolgáltatás terén, másként működésének nem lesz meg a szükséges erkölcsi sulya. (Vége következik.)

Csiky Lajos.

B E L F Ö L D.

Pápai kollégiumról küldöttségi jelentés.*)

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés! A pápai ref. főiskola 1877/8-ik tanévi nyári közvizsgáiról, mint küldöttségi tagok, következőkben terjesztjük elő tiszteletteljes jelentésünket.

Feladatunkhoz képest ez alkalommal főiskolánk egész beléletét vizsgálódásunk tárgyává tevén, megfigyeltük: vajjon főiskolánk, egyházkerületünk eme szemefénye, melyre annyi reménnyel tekintenek a szülék, mely annyi áldozatot igényel, melytől tehát egyházkerületünk jogosan megköveteli, hogy a tudományok folytonos s nagymérvű haladásával lehetőleg lépést tartson, — megfelel-e a hozzá kötött várakozásnak? megüti-e a kellő mértéket? képez-e tudományosan is s erkölcsileg is magas fokon álló nemzedéket az egyháznak, nemzetnek és hazának?

Először is a főiskolai önképzőkör „örömnepének“ voltunk tanui. A közérdekeltség által felkarolt ez ünnepélyről mi is csak örömmel emlékezhetünk meg. Önálló s beható buvárkodás, őszinte, lelkiismeretes haladás, kellő buzgalom és törekvés jellemzi e kör tagjait, kik is e szerint a legszebb reményekre jogosítanak bennünket. — Még fokozatosabb elismeréssel kell szólnunk a testgyakorlati közvizsgálatról, mely némely részben a legmagasabb igényeket is kielégíthette s tanubizonyosságot tett arról, hogy a főiskolai tanárkar a tanulók testi kiképzését

*) Beterjesztett az 1878. okt. 21. Komáromban tartott egyházkerületi gyűléshez. — A közérdekűbb részeket közöljük. Fogadja a beküldésért tisztelt barátom, s a protestáns tanügy és épen debreczeni kollégiumunknak is hő barátja köszönetemet. Szerk.

s fizikai edzését, melyre napjainkban szintén nagy szükség van, hatalmasan igyekszik eszközölni.

A további vizsgákból ítélve a bölcsészeti és még inkább a gimnáziumi szakban általános haladást constatálhatunk. Elfogulatlanul állithatjuk, hogy a tanárkar buzgón fáradozik az ifju nemzedéknél az ismeretek alapját megvetni. Különösen áll ez a nyelvek és pedig nemcsak a német, hanem a classica literatúrára nézve is. Ez pedig annyival inkább kedvező jelenség, mert oktatás-ügyünk emelkedése mellett is, a classicai nyelveknél országszerte hanyatlást szoktak a szakférfiak jelezni. E téren nem is lehet az igényeket egy hamar kielégíteni; de a már felmutatott siker, a lassu és csendes előhaladás is idővel üdvös hatást fog a hittani és jogi karra gyakorolni.

A tanítóképezde, zsenge létkora daczára, igen szép eredménnyel örvendeztetett meg bennünket. Ezen intézetben a tanuló nem csak alapos elméleti ismereteket szerez a tanítói nemes hivatásra megkívánt tanokból; hanem gyakorlati tekintetben is megnyeri a további önképzés alapját. A szépírás és főképp a rajzban meglepő példányokkal találkoztunk.

A hittani és jogi szak vizsgálatain meggyőződünk, hogy tanférfiaink a legfelsőbb oktatást mind bel-, mind külterjileg ama magasabb színvonalra kívánják hatványozni, melyen főiskolánk a többi testvér-főiskolával a versenyt diadalmasan megállhassa. — Mind a mellett őszintén bevalljuk, különösen a jogi karnál, van még elég kívánni való. De nem is lehetett várni, hogy a mélyre ható új szervezet, új tanrend, új intézkedések a változott társadalmi viszony és nemzeti művelődésünk igényeihez képest rögtön kielégítő állapotokat fognak létre hozni. Fél uton azonban nem szabad megállanunk s minden lehető el kell követnünk a hiányok orvoslására. Ehhez képest czélszerű volna például oly tárgyakat, melyek most vagy csak röviden, vagy épen elő sem adatnak, speciál-kollégiumok körében vonni s erre, ha másként nem lehet, segéd-tanárokat alkalmazni. Azt hisszük, hogy Pápa város jeles ügyvédi s jogi karában találkoznának fiatalabb erők, kik csekély díjazás mellett készek lennének e magasztos czélért idejükből egy keveset feláldozni; annyival inkább, mert ez uton tanulmányaikat gyümölcsözőn érvényesíthetnék s magokat is ekként tovább képezhetnék.

Megdöbentünk azon közönyösségen is, melyet a két utolsó tanévről kiadott főiskolai „értésítőben“ olvasunk, hogy a hittani és jogi szakból kitűzött pályakérdésekre pályamunkák nem adtak be. Erre vonatkozólag kívánatos volna, hogy a tanárkar intelme s közreműködése folytán a joghallgatók kebelében is szerveztetnék „önképzőkör“ s legalább ez uton ösztönöztetnének a joghallgatók a gyakorlati kiképezés- és versenyzésre.

Ezzel kapcsolatosan a könyvtár ügyét ajánljuk a főt. egyházkerület nagybecsű figyelmébe, kérvén azt oly helyzetbe juttatni, hogy ahhoz a tanuló könnyebben hozzá férhessen s ez által a tudományok kincseivel könnyebben gazdagíthassa elméjét s a tudomány anyagát ne csak előadások, hanem öntanulmányozás folytán könyvekből is minél könnyebben elsajátíthassa. Ezen átalakítást kevés fáradság és költséggel elérhetőnek tartjuk.*)

Végül a vizsgálati rendszer egy időszerű reformját va-

*) Elrejtett kincs azon kollégiumi könyvtár, nem is közjóra világló, mely nyitva nincs reggeltől estig, sőt bár este is nyitva lehetne, mint van a Kensington muzeum Londonban, hol este még többen vannak. Magam is hálásan emlékszem használatára. Szerk.

gyunk bátrak megérinteni. A sédák alkalmazását ugyanis csaknem országszerte mellőzik már a tudományos intézeteknél. Ezen gépies vizsgálati mód nem képes eléggé, (hogy egyéb hátrányos oldalát ne emlitsük) a hallgatóság figyelmét tartósan lekötöni. A vizsgálatokon részt vevő szülők, tudomány-barátok, hivatalos küldöttek a vizsgálat tárgyát képező tudományt egészben, rendszeresen s összefüggőleg óhajtják hallani és megismerni; mert csak így képesek felfogni s megbirálni, hogy a tudomány mily rendszerben, mily terjedelemben s mily alapelvekre fektetve adatik elő, különösen ott, hol kéziratok használatnak. És talán nem csalódunk, ha a vizsgálatok látogatásánál itt-ott észlelt részvétlenséget némileg a sédarendszernek tulajdonítjuk. Már pedig egyik lényeges feladat, főiskolánk beléletét az általános érdekeltség színvonalára felemelni; mert főiskolánk csakis a nagy közönség részéről nyilvánuló közérdekeltség, kedvező hangulat s innen eredő nagyobb mérvű pártfogás és részvét mellett gyarapodhatik s virágozhatik fel. Azért kérjük a főt. egyházkerületi közgyűlést, méltóztassék tanácskozás tárgyává tenni: vajjon nem volna-e célirányos a sédá rendszert jövőre, legalább a gymnasiumon felül álló szakoknál főiskolánkban is mellőzni. Napjainkban a reform szelleme hatalmasan int s még ha oly csekélynek látszik is valamely reform-mű, létesítenünk kell azt, ha általa büszkeségünk s dicsekedésünk eme méltó tárgyát: főiskolánkat emelhetjük.

Az „utóhang“ szellőztetése.

A protestáns egyh. s iskol. lap 42-ik sz.-ban a vasárnap megünneplésének kérdése hozatik felszínre; és az értekező lelkész megoldottnak véli azt az által, hogy az egyházatlanoknak nevezett tanítók nyakába veti a kötelet súlyával együtt. A váláshoz hűtlenségnek nevezi nem csak a tanítóképezdek vezetőit, hanem az egész tanító-testületet; és ime mégis tőlök várja a sikert a vallásos buzgóság emelésében.

Mert bár lehetnek minden testületnek bérenczei, de ismerve a viszonyokat, bizton el merem mondani, hogy a dunántúli kerület 346 tanítója közül legkevesebb 300 buzgó protestáns s az ur szőlőjének hű munkása.

Félre a balitéletekkel! a tanítás s nevelés fensége a néptanítókat (bizonyos tekintetben. Szerk.) a lelkész mellé emeli fel; egy szív s egy lélekkel vannak hivatva, hogy munkálkodjanak Isten országának megalapításán s az Ur nagy napjának keresztyén emberhez illő megszentelésén.

De hogy az egyház buzgó apostolainak törekvése sikerre vezessen, másrészt véleményem szerint érvényre kell emelni az 1868. 53. t. cz. idevágó §-át; a mint az némely helyeken szolgabírói rendeletek által a jelen év folyamán kezdeményeztetett is; és a pénzbírságolás csakugyan alkalmas eszköznek bizonyult be p. o. a soproni alsó egyházmegyében. Nevezetesen egy tisztán protestáns községben évek óta szokásban volt vasárnap délután munkához kezdeni, különösen a gabna takarás sürgősebben ment ünnepen, mint más napon. A jelen évben a helység bírása (gondolván, hogy ő nagy ur) délelőtt a harangozás idejére szépen beágyazott s nyomtatni széndékozott. Minthogy azonban a templommal átellenben lakott, bejelentetett ez a lelkésznek; s két pandur alkalmilag a helységben lévén, ezek által a munkától eltiltatta a bírót s a jegyző által az iskola javára megbüntettette. Ezen idő óta munkaszünet s buzgó vasárnap-szentelés uralkodik.

Csak ha az állam segédkezet nyujt ezen ügyben, úgy lesz sikeres munkásságunk a buzgóság emelésében.

Ismerek egy más gyülekezetet, hol a hivek lángoló buzgóságot fejtenek ki az Ur oltára körül; de minthogy ipar s kereskedés a foglalkozásuk, szomoruan panaszkodnak, hogy nem látogathatják az Isten házát, mert városi határozat folytán déli 12 óráig vasárnap is nyitva kell tartani üzletüket; annál is inkább, miután ekkor történnek a legtetemesebb bevásárlások. Itt a törvényhozás van hivatva segíteni.

Mit szójunk végre ahhoz, hogy sok helyen az országos vásár vasárnapra van rendelve? vagy mint az idén történt Husvétvasárnapján volt a vásár? Ha van törvény, legyen törvény!

Eugenius.

K Ü L F Ö L D.

Hitélet Amerikában (Egyesült államokban.)

Az amerikai egyesült államok egyházi életét egy rövid levél keretében közli a berlini „Evang. Kirchlicher Anzeiger“ f. é. július 6. számában Giese evang. lelkész. E levélben ezeket olvashatni:

Nagyon komoly, mondhatom szigorú itt az egyházi élet. A társadalmat áthatja a vallásos hit és ez tettekben nyilatkozik is. Felületesen vizsgálja azért az itteni társadalmi életet, ki e téren is szédelgést vél feltalálni.

Nem csak a lelkész teszi meg itt szigorú pontossággal kötelességét mint szónok, hanem meg kell tenni kötelességét lelkiismeretesen mint pásztornak is: megkívánják az egyházi életben a világiaktól is ugyan e pontosságot, azért az itten működő presbiterek mintaképek lehetnének a szárazföldi gyülekezetek előtt.

A presbiterek a legtiszteltebb egyénei a gyülekezetnek és ezek a lelkészeknek a bel missió terén gyakran nagy segítségökre vannak, sőt a lelkiekben is gyámolítják őket.

A presbiterek választása azért a legnagyobb érdeklődés között történik meg, és annyira vigyáznak, hogy méltatlanok e tiszteleti hivatalra be ne juthassanak, hogy még a sajtót is igénybe veszik, ha erkölcsi kifogást tudnak egy bejutó presbiterre. — Megesik ez ellenörködés daczára, hogy méltatlanok is bejutnak a szabad választás útján a presbitériumba, de ez a ritkaságok közé tartozik.

Az amerikai prot. gyülekezetek egymással szoros összefüggésben vannak. Az összekötő kapocs a presbiteri alapon létrejött synodus, e kapocs éleszti az együvé tartozás érzetét egyfelől, gyakorolja az egyházban a főfelügyeletet másfelől.

Az ágost. hitvallású német gyülekezetek, melyek egymással ily kapcsolatban vannak, mintegy 5000 gyülekezetet számlálnak; a helv. hitv. 1240, az unionáltak több százat.

Ezen kívül vannak gyülekezetek, melyek semmi ilyen kapcsolásban egymással nincsenek, hanem teljesen függetlenek. Ily gyülekezetekben a szellem különböző. A minő a lelkész egyénisége, többnyire olyan gyülekezete erkölcsi állapota is. — Mivel ily gyülekezetekben nincs semmi ellenörzés a lelkész qualificatiójára nézve, sokszor megesik, hogy méltatlan munkások jutnak be az Ur szőlőjébe. E gyülekezetek lelkészeinél észlelhető sok helyen szédelgés és ezek sokat rontanak; itt azután észlelhető az elszilajodás, a végnélküli féktelenség, a hitélet teljes hiánya. De ez állapotokat meg lehet szüntetni, ha ily hi-

vatását nem ismerő szédelő lelkész állomásától megfosztatik. Ha utána apostoli buzgalmu lelkész lesz, ki erényes életű s tekintélyes egyén, hozzá ügyes kormányozni tudó tehetséggel van megáldva: az ily lelkész a rakoncátlan féktelenkedő elemeket le tudja csendesíteni. — Ezekben a független gyülekezetekben látni sok helyen oly hitéletet, mely az embert csudálatra ébreszti s mind ezt a lelkész buzgalma idézi elő. — Ha itt Amerikában rendetlen, vallástalan községek sőt telepeket találunk, bizvást elmondhatni rólok, hogy itt a lelkész lusta, önző egyéniség, ki hivatalát béres módra végzi. — Egyáltalában erkölcsi tekintetben a lelkésztől függ csaknem minden Amerikában.

Gyülekezeteink fenállásukat saját hiveik buzgalmauk köszönhetik; áldoznak azért az egyes hivek, hogy ők s hozzátartozóik üdvözüljenek, és épen ezért akarnak a predikáció hallgatása és a nyilvános áhitatosságok gyakorlása által a hitben erősödni. — E magasztos cél elérése végett, a gyülekezeti tagok érdeke megkívánja, hogy a legérdemesebb tagjait válasszák meg, a tiszteleti hivatalra: a presbiterségre.

Amerikának nagyon sok pénzébe kerül az egyház, kivált midőn egyhitűek gyülekezetté tömörülnek s új templomot építenek; de későbbben is sok évek multán sok áldozatot kell hozni az egyeseknek, hogy a gyülekezet fenállhasson, s a lelkész fizetése összejjön.

Itt nincsen sem az egyháznak, sem a lelkészi hivatalnak földbirtoka, az állam nem gondoskodik a gyülekezetekről. Minden áldozatot a gyülekezet érdekében a hiveknek kell meghozni, ez pedig gyakran igen nagynak mondható. Gyülekezetemben, mely 800 lelket számlál, s mely templomát, paplakját rég felépítette, mégis évenként egy számos taggal bíró igen szegény csizmadia 30 dollárt fizet csupán a lelkész fizetéséhez és a többi kiadásokhoz 10 dollárt, tehát, a mi pénzünk szerint, 93 frtot o. é. — Hol az egyház fentartásához ily nagy áldozatot kell hozni az egyeseknek, ott azt kell tapasztalni, hogy a pénznek az egyén felett nagyon kevés bece van. Valódi szegény itt nincs, s a ki a gyülekezet fentartásához a maga részéről nem hozza meg az áldozatot, az nem gondolkozik becsületesen. — Természetes, a ki áldozatot tud hozni valamely nemes célra: az érezi annak becsét s az tudja igazán méltányolni. A ki Krisztus evangéliuma hirdetéséért tud áldozni, azon egyénnek hő szívének kell lenni, hogy igazán szeretni tudja a keresztfán kimult Megváltót. — Bámulatra méltó itt a hitélet ereje, ez győzi meg a világot, hogy nyomor, szenvedés, jótékonsági célok előmozdítására az amerikaiak mindenkor nyitva van tárczája. — Ez áldozatkészségből jó volna, ha átültethető volna hozzánk is.

Giese lelkész Berlinbe intézett leveléből közli

A m i c u s.

K Ö N Y V É S Z E T.

— A bibliai könyvek története és szimbolika. Függetlenül a magy. ref. templomi énekeskönyv ismertetésével. Kézi könyv a VI-ik gymn. osztály számára írta Kiss Kálmán, kiadja a dunamelléki reform. egyházkerület. Ára 80 kr. Kecskemét, 1878. 8r. 215 l. A munka jó, tankönyvek hosszu; becses rész benne a helv. hitvallás tétel kivonata is.

— A helvét vasárnap megszentelő társaság évi jelentése. (XIV-e assemblée générale de la société pour le repos et la sanctification du dimanche.) Tartatott a gyűlés Genfben 1878 jun. 18. Ez a 13-ik évi jelentés (Genf, 8r. 56 l.)

A 28-ik lapon Európa országai sorába Magyarországról van szó, röviden ismertette levén a debreczeni és bihari egyházme-gyék indítványának tárgyalása a tiszántuli egyházkerületi gyűlésen, mely tudósítást az „Ev. prot. Lap“ után a derék. Szilassy Gyula ur volt szives az elnökséggel közölni francziául. Azon óhaj fejeztetett ki Genfben: bár létesülne egy „magyar vasárnapi társaság“ (Société dominicale hongroise)! tagjaul a federácziónak. — Ugy reméljük e jelentés bővebben lesz ismertette lapunkban. — A B C és olvasó könyve szerkesztették Lakits Vendel, Luttenberger Ágost, Péterfi Sándor, Sretvizzer Lajos, 2-ik javított kiadás. Budapest, Légrádi testvérek, 1878 8r. 95 l. Ára kötve 25 kr. — Igen szép, és erős kiállítás. — A bécsi akadémiai magyar olvasó és társaság körévi könyve az 1877—78. évről. Bécs, 1878, 8r. 23 l. Tagok száma 299. Összes bevétel 2313 fut 82 kr, virágzást a szép czélú körnek! — A zilahi ev. ref. főtanoda 1877/8-ki első értesítője. Szerkesztette Török István tanár, Zilah, 1878, 8r. 46 l. Elöl 17. lapon Dr. Elekes Viktortól közölve a zilahi ev. ref. főtanoda történetének vázlata. Tanerők száma 12. — A dunamelléki reform. egyházkerületi népiskolák igazgatása rendtartási és fegyelmi szabályai, kiadta Kovács Albert egyházker. aljegyző. n. 8r. 20 l. I. Szakasz: népiskolai igazgatás. II. Szakasz: népiskolai rendtartás III. Szakasz: népiskolai fegyelem.

K Ü L Ö N F É L É K.

— Komárom. Október hó 21-ikén s következő napokon Komáromban tartott egyházker. gyűlés egyik nevezetes mozzana volt gróf Gyürky Ábrahám segédgondnokká beigtatása, kit a drégelypalánki egyházmegye, néhai Kovács Sebestyén Endre elhunytá után sietett egyhangusavazattal megválasztani. Már egy izben jeleztem, hogy a nemes gróf egykor disze és dicsekedése lesz egyházunknak s jóslatom kezd mindinkább beteljesedni. Mint értesültem, tapintatos modorával, fényes észtehetséggel párosult ügybuzgalmaival ez első megjelenésekor is már lekötötte maga iránt a közfigyelmet. Egyházmegyénk benne bizonyára egy kitűnő világi kormányzót nyert.

Az egyházkerületi közgyűlés egyébiránt kiválóan az iskolaügyekkel foglalkozott. Többi közt a tanítóképezde 3-dik osztályának felállítása elhatározottatott. A főtiszt. superintendentens ur pedig egy nagy horderejű indítvánnyal lépett elő, hogy t. i. a más egyházbeliek törekvéseivel szemben: Pozsonyban, vagy talán N.-Váradon egy új egyetemet felállítani, — nekünk protestánsoknak is tömörülnünk kellene s a szétforgácsolt anyagi és szellemi erőket egyesítve, Debreczenben, mint legalkalmasabb helyen protestáns egyetemet kellene létesítenünk. A többi testvér egyházkerületek felfognak hivatni, e célból küldöttségi tagok választására. (K.)

— Komoly szó. Egy tapasztalt, magasb képzettségű és széleslátókörű jeles egyházi férfiú írja: „Egyébiránt a menyire a viszonyokat ismerem, kimerem mondani, hogy a legfőbb baj nálunk a lelkészek többségének hitetlensége, a vallás és egyházzal mit sem gondolása... vajha egy lelkesebb, hitbuzgóbb, vallásosabb papi nemzedék volna képezhető!“ Előbb-utóbb szörnyen megfogja bosszulni magát a legfőbb és első rendű kötelmeknek nem egész odaadással való telyesítése. Ha nem a gyülekezetért élünk, a gyülekezet sem fog értünk élni. A hanyatlás, pusztulás jelei már is mutatkoznak.

— Pápa. A pápai ref. főiskola theologiai ifjusága, ünnepeles hangulatban várta, f. hó 26-ik napjának d. utáni 3 óráját, melyre „önképzőkörének“ megalakulása céljából jött össze. — Az ünnepeles hangulat fokozódott, midőn nt. Kiss János, a körnek volt elnöke, szíves üdvözlése után a tagoknak, azokat tisztviselőik megválasztására hívta fel. — Az alelnöki székre: Szép Lajos III. év., jegyzővé Kiss Kálmán I. é., könyvtárnokká: Széki Géza IV. é., végre pénztárnoká: Csóka Pál II. é. növ. papokat választották meg. — A választás megtörténvén, a már megalakult társulat egyhangulag, s nagy lelkesedéssel határozta el, hogy elnökévé ismét nt. Kiss János urat, ki az alelnöki szék betöltése után köréből eltávozott, fogja fölkerülni, mint kinek eddigi, sokoldalú tapintattal, s meleg buzgalommal vitt eljárásának s fáradozásainak köszönheti azokat a szép eredményeket, melyeket a társulat fel tud mutatni. — Legszívesebb óhaja már csak az, hogy nevezett nt. tanár ur, elnöki székét foglalja el ismét. (Sz.)

— Supplicatio. A folyó évi július—augusztus hónapok alatt szétküldött kollégiumi segély gyűjtő tanulók hoztak a főiskola részére összesen 477 frt 30 krt; azonban ennek $\frac{1}{5}$ -de az ifjakat illetvén, maradt az iskola részére 381 frt 84 kr. Továbbá a Tolna megyei ref. esperes ur — hol supplicálni nem szoktak — levélben küldött 7 frtot, a vidéki segély gyűjtés eredménye tehát 388 frt 84 kr (tavaly bejött 375 frt 24 kr.) Debreczen, Hegedüs Sándor, kollégiumi háznagy.

— Uj tanulók száma. A folyó tanévre a debreczeni ref. kollégium akadémiái osztályába ujonnan jöttek (aláírásra bocsáttattak) összesen 76-an, ezek közül hittan hallgató 33, jogász 43, együtt 76. Tavaly okt. 30 ig az ujonnan jött tanulók száma 95 volt, kik közül theologus volt 33, jogász 62, összesen 95 (e szerint a theologia hallgatói nem fogytak, a jogakadémiába jött az idén 19-el kevesebb mint tavaly.) Az idei 76 uj közül a debreczeni gimnázium adott 37 tanulót (évvégin volt a gimnázium 8-ik osztályában 78 tanuló), a helybeli kereskedelmi akadémiából jött két rendkívüli joghallgató; Nagy-Váradról jött 3, Gráztól 1, Iglórról 4, Kézsmárkról 3, Szarvasról 1, Páparól 2, Patakról 1, Kassáról 1, N.-Kőrösről 1, Miskolcra 3, Zilahról 1, M.-Szigetről 6, Szatmárról 2, Sopronból 1, Halasról 2, Kecskemétre 2, H.-M.-Vásárhelyről 3, tehát a 17 vidéki iskolából érkezett 37 uj tanuló. — Debreczen, 1878. októb. 30. Hegedüs Sándor, háznagy.

— Püspöki vizitációkról czim alatt irt Kozma József esperes egy cikket a budapesti protestáns lap 43. számában, mutogatván, hogy a püspöki vizitációnak egyházalkotmányunkban nem lehet helye, mert az szükségtelen, meg nem engedhető s mint rendszeres eljárás, lehetetlen is! Puritán és demokrát szellem fuval mindenütt a cikkben, s a Róma felé gravitálás ellen tiltakozik. — Ideje lenne az egyház új szervezése küszöbén, a tiszta preszbiteri elv alapjára állani. A püspöki hivatal is reformálni kellene, maga az elnevezés is beleütközik a tiszta preszbiteri rendszerbe.

— Magyar bölcsészet. Pápai Jeromos kassai tanár a kassai főgimnázium 1877/8-ik évi jelentésében „a magyar bölcsészeti irodalom története Apáczeitől az élőkig“ czim alatt érdekes tanulmányt irt (n. 8r. 18 lap), szépen jellemzi benne

Vecsei József „jeles férfit, ki a hies Ercsei halála után Debreczennek volt lángbuzgalmu professorát.“

— Pozsonyi értesítő. Az ágost. hitvallásu pozsonyi főiskola Értesítőjéből kiemeljük következő adatokat: Harmath Károly tanár ismerteti a lyceum könyvtárában levő ősnymtatványokat (incunabula) s néhány más régi s érdekesebb műveket (82 darabot); a theologiában tanított 6 tanár; az 1-ső éves hittanulók 2 órán hetenként „latin nyelv és irály czimen“ olvasták a Schmalkaldi cikkeket, a III-ad évesek az ágostai hitvallást s dogmatikai szakaszokat latinul; a theologiai önképző kör könyvtára áll 1174 kötetből; az alumneumban volt 160 tanuló, ennek javára a supplicatióból gyűlt 844 frt 60 kr; a tanári nyugdíj, - özvegy, - árva-intézet alaptőkéje 36,319 frt 15 kr; akadémiái ösztöndíj kiosztatott 1235 frt; a theologiai gyámegyesület (tanulóké) gyűjtött 33 frt 10 krt. A gimnázium 8 osztályába járt 398, ebből ágostai hitv. 214, helv. hitv. 58, r. kath. 77, görg. kel. 7, izraelita 31. Hittanulók száma 36, u. m. I. éves 12; II. 9, III. 15.

— Magyar honból (Aus Ungarn) czim alatt van egy közlemény az elberfeldi „Reformirte Kirchenzeitung“ f. é. 40-dik számában Calaminus H. elberfeldi lelkészhez, mint szerkesztőhöz intézve. Többek között az mondatik a cikkben, hogy a magyar ref. egyháznak mint ilyenek épen semmi hitvallása nincs; a theologiai 5 főiskola közül négy az unitarizmus költőhelye (Brutplatz), egyről, a debreczeniről, annyi mondható, hogy „nem hitetlen“; a b. pesti protestáns lapban a helvéthitvallás „zsidó hitvallás“-nak nevezetett, s ezt egy esperes tette, ki még a „református“ nevet is elvetné „magyar“-ral helyesítendő, — és „mind ez ellenmondásra nem talált.“ stb. Az Ev. prot. Lap igen is ellenmondott, s habár röviden is, jelezte megütközését; más felől sajnos, hogy még a hívők is némán türik a hit és egyháztámadó nyilatkozatokat. Az egyházi öntudat szendereg nálunk. A Calaminushoz intézett cikk írója tévedésben van, midőn azt állítja, hogy Debreczenben „az Evangélikus Szövetség ideálként tiszteltetik.“ Bár ugy lenne! Van egy-két barátja itt e magasztos Alliancenak, s ez szép dolog!, oh de sokak előtt ez Alliance terra incognita s legkisebb érdeklődést sem mutatnak iránta. A mi heti Lapunkról azt mondja a tudósító, hogy Lapunk „a preszbiteri elvűségben látja az üdvet befoglalva.“ Annyi áll csak, hogy e rendszer hű barátja, de másfelől tudja, hogy az üdv nem a kormány formában rejlik. A tanok, hitelvek s hitélet mellett is tehetsége szerint küzdött a Lap, s így nem egészen talál a Lapunkra tett bírálat. Különben a cikkirő aggodalma sokban alapos, s higgye el, mi is aggódunk a magyar ref. egyház jövő sorsa felett, hitnélkül hervadozás fenyegeti azt.

— Servét és Kálvinról Willis R. hittudor terjedelmes munkát bocsátott ki Londonban 1877-ben (318 lap), az író Servéttel rokonszenvez, a ki tanult ember volt, tagadhatlanul, de theologiai speculatiói határozottan vallásellenesek és érthetetlenek. (Lit. Church.)

— Nagy József a debreczeni kollégium végzett kor-nagya (széniora) a lipcsei egyetemen folytatja tanulmányait.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

Debreczen 1878. Nyomatott a város könyvnyomdájában.

➡ Mellékelve van a vidékre menő számokhoz: a **FRANKLIN TÁRSULAT** könyvjegyzéke: „rendkívüli könyv ár-leszállítás a bolti árak felére.“ ➡